
Editorial

Interpretacions extensives. I no

Es gibt keine Fakten, nur Interpretationen

Nietzsche, *Aus dem Nachlaß*

Cinc són segons Umberto Eco (en un seu article a *La Repubblica* de gener de 2001) les necessitats fonamentals de l'ésser humà: l'alimentació, el son, l'afecte (que inclou també el sexe), el joc (o fer el que sigui pel simple plaer de fer-ho), el fet de demanar-se el per què (sovint aparellat amb el per a què) de tot plegat. Les quatre primeres les compartiríem amb la resta de congèneres del regne animal. La cinquena, no; és la que ens fa específicament i singularment distints –neguitosos, inquietos, encuriosits–, ja que exigeix l'exercici del llenguatge.

Doncs sí. *Homo sapiens* i *homo loquens* es desenvolupen en un procés indestruïble. O per expressar-ho ara en termes del vell Hegel a les seves *Vorlesungen über Ästhetik*: «der Mensch als Geist verdoppelt sich»; a diferència de tota la resta de *Naturdinge* (o entitats naturals), que són immediates, monoèdriques, els humans, per existir com a tals, tenim menester de desdoblar-nos, de re-crear-nos i de re-crear-ho tot a través d'un desplegament simbòlic –lingüístic, plàstic, dramaturgic– que, almenys en aquest context, és el que el filòsof germànic designa amb el nom de *Geist* (o esperit).

També d'acord. Proseguim. Remetem-nos ara a la lapidària afirmació de Nietzsche que serveix aquí d'encapçalament tot fent-ne una breu glossa: els fets, en si i per si, no tenen existència pròpia; són tan inexpressius i opacs com puguin ser-ho, posem per cas, les altes muntanyes; els calen, doncs, interpretacions, les que ens vagui de fer-ne als humans. D'on el fet, en conseqüència, que, com ja apuntava Epictet al seu *Enquiridió* (¿l'intertextualitzava Nietzsche a gratcient o a la insabuda?), «no són pas els fets allò que torba les persones, sinó llurs judicis sobre els fets».

D'aquest seguit de constatacions no se n'ha pas de desprendre llavors cap sentiment angoixant, aquell que podria resultar de demanar-nos: ¿la veritat, com la falsedat, no són inherents a res?; ¿on aferrar-nos si tot depèn de les interpretacions –mutables, arbitràries, aleatòries– que hom estigui temptat o propens a fer del que sigui?

Ans ben al contrari: és aquesta única certesa –la de la interpretabilitat sempre vària i proteica, en el sentit que sigui, de qualsevol realitat– la que ens ha de servir d'estímul per lliurar-nos a interpretar pel nostre compte, tenint tothora clar quins són els nostres interessos, les nostres conviccions, baldament sigui per contrarestar, o fins impugnar, les interpretacions d'altri, massa sovint hostils.

El repte és tot un al·licient per als professionals de la literatura, de la llengua, de la filologia. Perquè, al capdavant, tota obra de les dites de creació, tot moviment de cultura, són d'antuvi també simples fets, que requereixen, doncs, l'oportuna exegesi.

La qual, com tota altra anàlisi d'allò que s'escaigui, pot ser qualificable d'encertada si està factualment fonamentada i ben argumentada.

Vet aquí, a tall de simples exemples entre milers, dues ambicioses aportacions ara per ara encara difícils de rebatre, almenys al complet, i sí de què aprendre críticament molt: de Marshall Berman, *All That Is Solid Melts Into Air. The Experience of Modernity* (1982); de Joan-Lluís Marfany, *Nacionalisme espanyol i catalanitat. Cap a una revisió de la Renaixença* (2017), totes dues amb subtítols d'allò més indicatius de què van.

Però també hi ha tot d'interpretacions que poden pecar, als ulls de tothom amb un mínim de coneixements i de sensatesa, de desbarrament –ara se'n sol dir *overreading*–, que cal saber més aviat prendre's amb ànim jocós.

També dos possibles exemples, aquí entre milers de milers.

Un vindria donat per l'embollica-que-fa-fort confegit pel psiquiatre Francesc Tosquelles i Llauradó al seu llibre *Funció poètica i psicoteràpia. Una lectura de «In Memoriam» de Gabriel Ferrater* (Reus: Institut Pere Mata, 1985), on ni tan sols la vella màxima del *se non è vero è ben trovato* pot ser aplicada, ja que l'olla conceptual, terminològica i expositiva en què es cou tot plegat insta abans a la hilaritat perplexa que no pas a la més mínima comprensió del poema ferraterià.

Un altre fora el reportat per Marta Marín-Dòmine a *Traduir el desig. Psicoanàlisi i llenguatge* (Eumo Editorial, 2004, p. 179), on se'ns assabenta, sense fer-hi sang, de l'empanada mental que es munta Hélène Cixous a propòsit de Clarice Lispector pel fet que en l'obra d'aquesta hi ha «l'absència general de l'ús del pronom “jo”»; la francesa, usuària al capdavant de la llengua més germànica de totes les romàniques, desconeix que, en brasiler, com en català o en espanyol, no és gens habitual, atesa la diversitat flexiva de la conjugació, de posar el pronom personal davant la forma corresponent del verb.

Però no en tot ni sempre és el llenguatge cosa només de les belles lletres a l'hora d'interpretar, ja que cadascú per allà on l'enfila i en relació amb el que més convingui. Els fets, doncs, com sabem i veiem, no parlen per si mateixos, cal fer-los enraonar.

Així, en contra de la falòmia típica i tòpica que si una imatge val més que mil paraules, ens trobem que per més impactant i emotiva que pugui ser de vegades aquella, sense paraules poc expressarà racionalment (o irracionalment) pas gaire.

Deixem ara de banda el cas aquell de les pintures que, freturoses de denominació i sense ensopegar-ne cap de prou persuasiva, es limiten a dir-se, evidentment amb paraules, «sense títol».

I anem a per un episodi ben il·lustratiu dels nostres dies: les fotografies, els enregistraments visuals d'allò esdevingut en aquest país l'1 d'octubre de 2017. Les imatges prou són les mateixes per a tothom, oi?

Però ves, enfront de mentalitats sedicioses i, per descomptat, *cerriles* (entre moltes altres tares igualment reprovables), una immensa majoria de ciutadans espanyols *como Dios manda* hi ha vist, tot desdoblant-ho i propagant-ho als quatre vents en llengua imperial, multitudinàries turbes tumultuoses vexant, agredint, atonyinant pobres forces de l'ordre públic sense cap altra empara que la de braços oberts i mans esteses.

Fins que arribem ja al nostre present més pròxim, més d'ara mateix. Les lleis, com deia E.M. Forster a *Aspects of the Novel* (1927) sobre els personatges d'aquesta, són també masses de paraules. Amb valor com a tals merament de fets. Que cal, doncs, interpretar. Ja que si els textos jurídics diguessin simplement *per se* tot el que cal saber i entendre per aplicar-los inequívocament i justament, ¿quina necessitat hi hauria d'advocats, de jutges, etc.?

I aquí és on topem, a hores d'ara potser més que mai, amb les anomenades «interpretacions expansives». O de barra lliure, per dir-ho més col·loquialment. Aquelles que permeten tan panxament fer ulls grossos davant gent, òbviament d'ordre, prodigant-se en declaracions (tot va de llengua i de literatura en una revista com aquesta) reclamant l'afusellament de milions de compatriotes. Mentre que, en canvi, hi ha *rapers*, o mers farandulaires de la corda que sigui, condemnats a presó o a exili pel fet d'haver criticat, amb més o menys de (im)pertinència formal (ara i aquí això no importa), institucions òbviament intocables, essències evidentment inqüestionables.

Facts are sacred, comments are free, deia la vella màxima periodística. Doncs a l'Espanya d'ara, i de la que sempre torna i retorna, sembla que no. Poc hi ha pas, via interpretativa, cap «desconsagració» conseqüent d'aquells que valgui.

O com bé manifestava el magistrat valencià Joaquim Bosch (entrevistat al setmanari *El Temps* en data commemorativa prou notable, el 23-II-2021): «als 80 hi havia més llibertat per a expressar lliurement les opinions que no a l'última dècada [... Espanya] és el país amb més cantants condemnats per via penal d'Europa [...] Les injúries a la Corona, l'ultratge a la bandera i el delictes contra el sentiment religiós haurien de despenalitzar-se. El dret penal no està per a protegir sentiments, sinó per a impedir que es lesionin els drets de les altres persones [...] Tenim una democràcia encara a certa distància de les democràcies avançades europees...».

A *El mite de Sísif* (1942), en plena guerra mundial, Albert Camus va deixar escrit que «no hi ha destí que no es venci amb el menyspreu». Doncs també sí. Però el filosòficament necessari menyspreu –per falsaris desvergonyits, per sapastres incompetents, per bocamolls incontinentes, per justícies oximorònicament parcials i sectàries– no va privar tanmateix Albert Camus de comprometre's, si més no professionalment, amb la que considerava la seva causa.

Vet aquí llavors per tant un model a seguir. Perquè tota interpretació (o «política», com formulava més expeditivament Joan Fuster al seu *Diccionari per a ociosos*, 1964, p. 144) que no fem nosaltres serà feta contra nosaltres.